

Joël Batenburg

Uniform uit de kast

*Leger des Heils
en homoseksualiteit*

Narratio

ISBN 978 90 5263 886 7
Nur 711

© 2011 theologische uitgeverij NARRATIO, Postbus 1006, 4200 CA
Gorinchem
tel. 0183 62 81 88 fax 084 739 29 45 e-mail: verkoop@narratio.nl
Actuele informatie is te vinden op www.narratio.nl.
Onze uitgaven zijn ook te koop via www.kerkboek.nl (ook in België).

Omslagfoto: CB Images.eu
Foto's binnenwerk: CB Images

Niets uit deze uitgave mag verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale bestandskopie, luisterboek, Digi-boek, Internet-PDF of op welke andere wijze dan ook, behoudens voor eigen gebruik, zonder de voorafgaande toestemming van de uitgever c.q. Stichting Landelijk KoördinatiePunt groepen kerk en homoseksualiteit (LKP) of COC Nederland. Citaten tot maximaal vier regels zijn toegestaan, grotere citaten vallen onder het overnamerecht waarvoor toestemming is vereist, tenzij gedaan in het kader van een recensie.

Inhoud

Voorwoord	5
Inleiding	7
Een strijd in vogelvlucht <i>Homoseksualiteit verdeelt het Leger</i>	9
Erik Maan <i>Ik ben de enige, dacht ik</i>	21
Marco Oudshoorn en Eduard Ruigendijk <i>Apartheid afschaffen</i>	27
Henk Warners en Untung Basuki <i>Kleine Henk is homo</i>	33
Patricia de Vries en Tamara Elmendorp <i>Mag ik zijn wie ik ben?</i>	41
Wouter de Moed en René Herben <i>Preken tegen homo's</i>	47
Deborah de Rooter en Marian van Ginneken <i>Onze geaardheid veroorzaakte geen kortsluiting</i>	53
Wielie Elhorst <i>Het zit in je genen</i>	57
Ben Dragstra <i>Handen aan het stuur</i>	63
Jeroen Herben <i>Desnoods het celibaat</i>	69

Voorwoord

Wie aan het Leger des Heils denkt, denkt aan een organisatie die zich inzet voor iedereen die hulp nodig heeft. Alle activiteiten van het Leger zijn daar op gericht. Het Leger komt op voor de zwakkeren in de samenleving. Dat verdient respect. Ook wij, van het COC, weten wat het is om voor mensen op te komen. Ons bevreemdt het dan ook dat dit kleine, maar sympathieke met-hart-en-hand-kerkgenootschap nog steeds niet altijd ondubbelzinnig achter ál zijn eigen manschappen staat. Homoseksuele heilssoldaten hebben in eigen kring al decennialang een status aparte. Aan de traditionele afkeuring van homoseksualiteit is in de officiële besluitvorming van het Leger des Heils nog vrijwel niets afgedaan.

Wij zijn blij dat homoseksuele heilssoldaten zélf hebben willen spreken. In deze bundel spreken zij met enthousiasme en liefde over hun lidmaatschap van het Leger des Heils, maar ook over de moeite die dit met zich mee kan brengen. Wij merken vaak dat mensen van mening veranderen als ze homo's en lesbiennes van vlees en bloed leren kennen. Gelukkig neemt onder heilssoldaten en -officieren de acceptatie van homoseksualiteit toe, maar deze is nog niet voltooid.

Tegenwoordig hoeven lesbische vrouwen en homoseksuele mannen hun oriëntatie niet meer te verbergen en zijn zij veel zichtbaarder, ook in het Leger. Dat is maar goed ook. Maar de strijd is nog niet gestreden, zouden wij tegen het Leger willen zeggen. Sta pal voor al je soldaten, ook de homoseksuele. COC Nederland en organisaties als de Stichting Landelijk KoördinatiePunt groepen kerk en homoseksualiteit (LKP) zijn van harte bereid het Leger in Nederland daarbij te ondersteunen.

Vera Bergkamp
voorzitter COC Nederland

Inleiding

Het Leger des Heils en de homo's – was Nederland over die combinatie niet al een jaar of dertig geleden uitgepraat? In 1979 maakte dit kleine kerkgenootschap vijanden vanwege zijn uitgesproken standpunt: 'Zulke mensen kunnen worden geholpen om te leven met die handicap en er zelfs van worden bevrijd', luidde de boodschap. Het land stond op z'n kop. Gemeenteraden eisten een boycot van de kerstpot, de traditionele geldinzamelingsactie van het Leger. Burgemeesters riepen plaatselijke Legerleiders op het matje en verkopers van de *Strijdkreet* hadden wat uit te leggen in de kroeg. Na publieke druk zegde de commandant (landelijk leider) van het Leger des Heils toe 'over de kwestie te gaan corresponderen met Londen', waar het Internationaal Hoofdkwartier van het Leger zetelt. De gewraakte passages werden tien jaar later, in 1989, 'tijdelijk ingetrokken'.

Wat is officieel de stand van zaken? Ziet het Leger homoseksualiteit nog steeds als 'wangedrag van seksueel afwijkende aard'? De correspondentie met Londen is gestaakt en heeft geen ander moreel standpunt opgeleverd. Daarmee behoudt het oude zijn geldigheid, zeggen critici terecht.

Maar hoe is de praktijk? In een aantal Randstedelijke korpsen (plaatselijke afdelingen) zijn homoseksuele heilssoldaten geaccepteerd. Die 'broeders en zusters' wordt geen strobreed in de weg gelegd, mits zij met hun seksuele oriëntatie niet provoceren. Op andere plaatsen kunnen homo's alleen in het Leger des Heils dienen als zij zwijgen over hun seksuele voorkeur, een beleid op basis van het principe 'don't ask, don't tell'. In enkele gevallen leidt het homostandpunt tot pijnlijke confrontaties en jagen homofobe officieren hun manschappen weg. Incidenten houdt het Leger liever onder de pet en heilssoldaten lopen er niet mee te koop. De loyaliteit aan het Leger is bijzonder groot.

Voor het eerst vertellen tien homo's en vier lesbo's hún verhaal. De meesten zijn nog actief in een korps. Zij dragen een uniform, ze spelen mee in het muziekcorps. Stuk voor stuk zouden zij het kerkgenootschap de rug kunnen toekeren. Maar er is zoveel in het Leger dat hen dierbaar is. Daarom blijven ze en blijven ze strijden voor hun vanzelfsprekende recht op gelijke behandeling.

Homoseksualiteit verdeelt het Leger

'Er zijn zelfs homo's onder onze geestelijken. Natuurlijk verwachten wij van hen dat zij een celibatair en sober leven leiden. Homoseksualiteit is in het licht van de Bijbel onaanvaardbaar. Het huwelijk tussen man en vrouw is de juiste context om de seksualiteit te beleven' (Generaal Shaw Clifton, 2007).

Generaal Shaw Clifton, tot voor kort de hoogste baas van het Leger des Heils, in 2007 over homoseksualiteit. Zijn uitspraken – opgetekend in *Der Bund*, een regionale Zwitserse krant – laten er geen onduidelijkheid over bestaan. Ook heilssoldaten en -officieren kunnen homoseksueel zijn, maar mogen dat niet praktiseren. Zijn manschappen (twee miljoen soldaten in meer dan 120 landen) weten waaraan zij zich hebben te houden. Clifton is theoloog, kerkhistoricus en de achttiende generaal na stichter William Booth. Op 2 april 2011 wordt hij opgevolgd door de uit Canada afkomstige Linda Bond (64).

Een strijd in vogelvlucht

Sinds het Leger is opgericht, in Engeland in 1865, stelt het radicale eisen aan de privégedragingen van zijn volgers. Dat zijn in ons land in 2009 4.488 heilssoldaten (geüniformeerde vrijwilligers), 138 officieren en 473 jongsoldaten (jeugdleden). Zij roken, drinken en gokken niet, en zij behoren geen schulden te hebben. De motivatie hiervoor is dat een heilsoldaat een voorbeeld wil zijn en anderen wil helpen dit voorbeeld te volgen. In alle landen zijn de gedragsregels hetzelfde.

Het Leger des Heils dankt zijn vrijwel onaantastbare imago aan de hulpverlening. Die activiteiten zijn in ons land ondergebracht in een aparte Stichting Welzijns- en Gezondheidszorg (W&G). Bij W&G werken 5.100 mensen en 900 vrijwilligers. Het Rijk financiert het werk vrijwel volledig: 268 miljoen euro in 2009. Van de mensen die bij W&G werken wordt verwacht dat zij instemmen met de missie van het Leger. Zij hoeven

echter geen lid te zijn van het kerkgenootschap en de gedragsregels voor soldaten en officieren zijn op hen niet van toepassing.

De regels waar heilssoldaten (de leden) zich aan hebben te houden zijn vastgelegd in de Orders en Reglementen (O&R). Die worden vastgesteld door de generaal en zijn staf op het Internationaal Hoofdkwartier (IHK) in Londen. Samen met de elf leerstellingen (de geloofsbelijdenis van het Leger) vormen de O&R de Krijgsartikelen. Onder dat document zetten nieuwe heilssoldaten hun handtekening in een openbare ceremonie.

‘Het Leger des Heils heeft de militaire bestuursvorm, dat wil zeggen het heeft een eenhoofdig bestuur waarvan de leiding uitgaat en dat is de generaal. De generaal is met uitsluiting van ieder ander bevoegd en verplicht een streng gezag uit te oefenen. De generaal bepaalt de reglementen en voorwaarden tot toelating en tot roeyement van de leden van het Leger des Heils’ (uit de statuten van ‘The Salvation Army’).

Heilsofficieren zien toe op de naleving van de gedragsregels. Ze werken fulltime in het Leger. Meestal leiden ze een korps of een andere eenheid en worden ze door het kerkgenootschap in hun onderhoud voorzien.

De O&R worden regelmatig herzien, herschreven en aangepast aan de eisen van de tijd. Voor de Tweede Wereldoorlog bijvoorbeeld golden er slaaptijden, voedingsregels en leatuurvoorschriften. Ook waren er regels voor het uiterlijk: ‘Het haar mag niet worden gepermanent, gegolfd of gekruld. Indien polshorloges gedragen worden, mogen die geen gouden kast hebben’ (O&R 1938). Sinds 1975 moeten heilssoldaten zich bovendien onthouden van tabak. De oude lichte soldaten is jarenlang aangemoedigd om af te kicken. Wie dat niet kon, mocht geen functie meer uitoefenen.

‘Roken is een vieze gewoonte, geldverspilling. Roken heeft een schadelijke uitwerking op anderen en is een onnatuurlijke gewoonte van genotzucht’ (O&R 1989).

De afgelopen decennia kwamen er andere, nieuwe regels bij, onder andere over samenwonen, echtscheiding, euthanasie, biotechnologie en abortus. Tot de jaren '70 werd homoseksualiteit in het Leger niet of nauwelijks (openlijk) besproken. Mogelijk is de aandacht vóór die tijd gro-

tendeels afwezig, omdat homoseksualiteit in brede lagen van de bevolking nog geen algemeen geaccepteerd verschijnsel was. In 1977 worden er nieuwe, andere eisen gesteld aan heilssoldaten. In dat jaar verschijnen de aangepaste O&R. Daarin wordt homoseksualiteit betiteld als 'seksueel wangedrag'.

Het Leger in beweging (1977-1989)

Alvorens in te gaan op het homostandpunt moet worden vermeld dat het Leger het monogame huwelijk tussen man en vrouw propageert. Heilssoldaten beloven 'Gods instelling van het huwelijk en het gezin te respecteren' (O&R 1989). 'De menselijke natuur zelf bepaalt dat dit de weg is naar volmaakt geluk. En de ideale situatie is natuurlijk als beide partners heilssoldaat zijn' (O&R 1979). Seks vóór het huwelijk mag niet: 'de volle expressie van seksuele liefde moet voorbehouden blijven aan de huwelijksgemeenschap' (O&R 1989). Huwelijken kunnen in een Legerceremonie 'onder de vlag' worden ingezegend en kinderen kunnen worden opgedragen. Opdragen is in het Leger een alternatief voor de kinderdoop.

'Vanuit de overtuiging dat de geslachtsdaad uitsluitend behoort bij het huwelijk kan de heilssoldaat het begrip van ongebonden seksuele experimenten niet aanvaarden. Niemand kan soldaat worden of blijven tenzij dit wordt verstaan en oprecht aanvaard' (O&R 1989).

IHK in Londen komt in 1977 met nieuwe O&R. De Nederlandse vertaling is klaar in 1979. Na paragrafen over verkering, verloving en het huwelijk wordt in hoofdstuk 8 het 'onwaardig gedrag' behandeld:

'Onder de term wangedrag van seksueel afwijkende aard vallen ook homoseksuele handelingen (bij vrouwen wordt dat lesbisch genoemd). Het is noodzakelijk hier onderscheid te maken tussen homoseksuele neigingen en homoseksuele handelingen. De homofiel voelt zich aangetrokken tot een persoon van het eigen geslacht.' 'Deze psychologische afwijking is niet te veroordelen zolang zij zich niet uit in homoseksuele daden en moet dan ook geen schuldgevoelens creëren. Zulke mensen hebben behoefte aan begrip

en hulp en niet aan een veroordeling. Sommigen onder hen kunnen nooit komen tot een heteroseksuele verhouding maar men mag niet vergeten dat sommige mannen en vrouwen die daadwerkelijk homoseksueel hebben gehandeld toch in staat zijn om te komen tot een heteroseksuele verhouding.'

'Zij kunnen ook goed functioneren in allerlei dienstbetoon aan anderen maar niet als leiders van kinderen of jongelui van hun eigen geslacht opdat zij niet zullen worden verleid door genegenheid die ontstaan kan tussen leider en degenen die geleid worden' (O&R 1979).

Met de kennis van nu zou je verwachten dat een dergelijke tekst het nieuws haalt. Alleen al de kwalificatie 'psychologische afwijking' is goed voor Kamervragen. Maar zowel binnen als buiten het Leger blijft het opvallend stil. Het onderwerp lag in de jaren '70 dan ook beslist niet voor de hand als men over het Leger sprak. In 1979 is het Leger populairder dan ooit. 'Maar liefst 99 procent van de bevolking kent het Leger des Heils en slechts 3 procent van hen is afwijzend ten opzichte van deze organisatie' (Godlijn, Smets & Van Tillo, 1979). Theoloog Shaw Clifton, generaal van het Leger, is in 1977 als kapitein indirect betrokken bij de gewraakte formulering van het homostandpunt. In dat jaar is hij mede-auteur van *What does the Salvationist say?*, een boekje met conservatieve standpunten over abortus, echtscheiding, rassenleer, euthanasie en homoseksualiteit.

'Gegeven een nauwe verbondenheid met de Heiland en een strikt gedisciplineerd gedachteleven en gehoorzaamheid zoals het christenleven vereist, is er geen reden waarom iemand met homoseksuele neigingen geen overwinnend heilssoldaat zou kunnen zijn.'

'Wanneer homoseksuele praktijken niet worden opgegeven maakt dat iemand onaanvaardbaar als heilssoldaat. Die heilssoldaten die niet huwen om welke reden dan ook zullen leren hun seksuele energie te sublimeren, dat wil zeggen: zij zullen hun creatiedrang en diepe genegenheid richten op andere doelstellingen. Het Leger des Heils is onmetelijk veel dank verschuldigd aan hen die Christus met ongedeelde energie hebben gediend' (O&R 1979).

Als in 1977 de Raad van Kerken pleit voor een volledige acceptatie van homofielen in de kerk – dit naar aanleiding van het rapport *Een mens hoeft niet alleen te blijven* – geeft kapitein Dick Verpoorte als woordvoerder namens het Leger een reactie in een kerkelijke actualiteitenrubriek op tv:

‘Ik geloof niet dat het bedrijven van homoseksuele handelingen goed te praten is. De Raad van Kerken noemt dit rapport een bijdrage tot bezinning, maar het is een bijdrage tot verwarring. Onze heilssoldaten kunnen homofiel zijn, maar mogen het niet in praktijk brengen.’ Moeten zij het gevoel onderdrukken? ‘Ja, zoals je ook een driftbui kunt beheersen’ (Anders Nieuws, NCRV, 8 december 1977).

In Toronto (1979) wordt op een internationale conferentie voor Legerleiders het Legerstandpunt nog eens tegen het licht gehouden en bekrachtigd. Alle Nederlandse heilssoldaten krijgen van hun superieuren in 1981 een brochure en daarin staat het volgende:

‘Wanneer homoseksueel gedrag – zowel onder mannen als vrouwen – wordt bevorderd en aanvaard als een alternatieve levensstijl is dat een ernstig gevaar voor de integriteit, de deugdelijkheid en de solidariteit van de maatschappij als geheel.’

‘Homoseksueel gedrag kan evenals ieder ander afwijkend gedrag worden beheerst. Niet voor alle homofielen is het onmogelijk een normale heteroseksuele relatie te onderhouden. Er zijn homofielen die een gelukkig heteroseksueel huwelijksleven kennen.’

‘Bij sommige homoseksuelen heeft een verkeerde houding in het gezin geleid tot een emotionele handicap waardoor de ontwikkeling naar volwassen heteroseksuele relaties is verstoord. Zulke mensen kunnen worden geholpen om te leven met die handicap en er zelfs van worden bevrijd.’

Dan volgt begin jaren '80 in de media een aantal gebeurtenissen elkaar snel op. In het tv-programma Kenmerk (IKON) komen op 13 mei 1981 twee homoseksuele oud-heilsofficieren aan het woord. Zij zijn vanwege hun geaardheid uit het Leger gezet. Eén van hen vertelt anoniem in beeld:

‘Ik was twaalf jaar heilsofficier. Het gaat mis met je als men denkt dat je een andere geaardheid hebt. Je moet er niet over praten. Bij mij ging dat op een gegeven moment verkeerd toen ik enkele relaties had gehad met mannelijke officieren. Die verbrak ik zelf en dat vond men in het Leger vreemd. Ik moest op het HK komen en men vroeg mij: hoe zit dat? Ik had weinig zin om daarover te spreken. Ben je homoseksueel?, vroeg men rechtstreeks. Daar heb ik nooit antwoord op gegeven. Ik voelde er niets voor om te horen dat ik doodziek en zondig ben. Ik ben van de ene op de andere dag op straat gezet.’

In 1982 gaat het kerstnummer van *Vrij Nederland* in z'n geheel over het Leger des Heils. Daarin zegt een homoseksuele officier:

‘Toen ik uit mijn functie als korpsofficier ontheven werd, had ik niet eens gelegenheid op een normale manier van mijn mensen afscheid te nemen. Collega's gaan je ontwijken, en ik had zo hard mensen nodig. Iemand die zou zeggen: kop op, we laten je niet zakken. Je was toch één grote familie, je hóórde toch bij elkaar, ik wílde toch niet uit het Leger, het leven en werken in het Leger was voor mij alles. Maar de collega's bestonden niet meer, ik kreeg alleen maar verwijten en smerige telefoontjes, ik heb het nooit verwerkt.’

‘Op het hoofdkwartier waren ze niet erg gelukkig met de inhoud van *Vrij Nederland*’, schrijft journalist en tv-presentator Henk Mochel in 1987. In dat jaar viert het Leger zijn honderdjarig bestaan in ons land. Mochel schrijft zijn boek *In de frontlinie* in opdracht van het Leger.

De reacties op de VN-bijlage komen pas goed los na de talkshow Sonja (VARA) op 7 januari 1983, waarin envoy Jan Filius gepeperde uitspraken doet over homoseksualiteit. Er kijken die avond vier miljoen mensen. Na het weekend opent de schrijvende pers de aanval. Gemeenteraden eisen een boycot van de kerstpot. Burgemeesters roepen plaatselijke Legerleiders op het matje. Sommige verkopers van de *Strijdkreet* moeten het ontgelden in de kroeg. De commandant van het Leger, Cornelis Verwaal, verklaart in het *Algemeen Dagblad* van 5 maart 1983: ‘Bij onze hulpverlening wordt niet naar de seksuele geaardheid van de betrokkenen gekeken. Iedereen wordt als mens geaccepteerd.’ Een jaar later beslist de Am-

sterdamse gemeenteraad dat het Leger mag blijven collecteren, zolang het cliënten niet weigert op grond van geslacht en geaardheid. Journalist Hein Hogeweg neemt het in 1983 in dagblad *Trouw* voor het Leger op:

‘Het Leger is een internationale instelling die haar instructies uit Londen krijgt. Een dergelijke instelling inpassen in een zo open samenleving als de Nederlandse is moeilijk. Het wordt tijd dat men in Amsterdam aan Londen eens goed duidelijk maakt hoe het leger hier werkt, dat de Nederlandse samenleving bijzonder kritisch is, dat bepaalde standpunten hier bijna onwettig zijn.’

In 1983 stelt het Leger in Nederland de Commissie voor Ethische en Maatschappelijke vragen in. Die adviseert de commandant in 1988 de gewraakte passages uit de O&R drastisch te wijzigen ten faveure van een liberaler standpunt. In het radioprogramma *Homonos* (NOS) zegt kolonel Reinder Schurink:

‘Iedereen weet dat de meningen over homoseksualiteit in Amerika en Engeland anders zijn. Nederland hoort bij de meer progressieve landen en loopt voorop. Seksualiteit is een strikte privéaangelegenheid. Wij stellen daar geen vragen over, ook al denken mensen dat. Een ieder is verantwoordelijk voor zijn eigen leven en eigen daden. Als een homofiele heilssoldaat [echter] een aantal verhoudingen tegelijk heeft dan zul je daaraan iets moeten doen’ (*Homonos* 1988).

De indruk bestaat dat de houding van het Leger iets soepeler is geworden. Of dat komt door nieuw inzicht of de angst om overheidssubsidies te verliezen, is onduidelijk. Over wat zich achter de schermen afspeelt, wordt gezwegen.

In 1989 verschijnt er een Wijzigingenboekje bij de O&R. Daarin staat dat de commandant over de gewraakte passages in de voorgaande editie ‘in correspondentie is met het internationaal hoofdkwartier in Londen’. Het homostandpunt wordt gemakshalve ‘tot nader order’ uit het boekje verwijderd. Dat is op dit moment nog steeds het geval. De correspondentie met Londen is gestaakt en heeft geen ander moreel standpunt opgeleverd. Daarmee behoudt het oude zijn geldigheid, zeggen critici terecht.

Homoseksuelen vogelvrij? (1989 - heden)

In de jaren '80 lijkt onder maatschappelijke druk de pastorale visie op homoseksuele mannen en lesbische vrouwen in de gelederen van het Leger genuanceerder te worden. Uitspraken van leidinggevenden zijn milder. In de praktijk blijkt de positie van homoseksuele en lesbische heilssoldaten echter uiterst kwetsbaar. Nu er helemaal geen regelgeving meer lijkt te zijn, beslissen officieren naar eigen eer en geweten over het lot van homoseksuele heilssoldaten. Die laatsten zijn daarmee overgeleverd aan de morele opvattingen van de officier en de censusraad van hun eigen korps. Dat pakt in de praktijk verschillend uit.

In 1990 melden zich twee homoseksuele heilssoldaten (Wielie Elhorst en Hendrik Alting) bij de Commissie Ethische en Maatschappelijke vragen. Zij roepen de commissie op om door middel van pastorale zorg aandacht te schenken aan de kwetsbare status van homoseksuele soldaten. Twee jaar later stuurt de commissie in samenspraak met Elhorst en Alting naar alle korpsofficieren en korpsbesturen een open brief onder de titel 'Geheel anders...?' (januari 1992). Daarin staat onder andere het volgende:

'Als je vandaag de dag mensen hoort praten over homoseksualiteit kom je tot de ontdekking dat homoseksueel zijn nog steeds door veel mensen niet wordt geaccepteerd als een normaal gegeven. Dat geldt dan ook voor de kerken en geloofsgemeenschappen waartoe tevens het Leger des Heils behoort.'

'Wij vinden in ieder geval dat Gods norm van de Liefde en niet de norm van de mens uitgangspunt zou moeten zijn in al ons denken en spreken over homoseksualiteit. Wij zijn christenen en vragen daarom slechts om de ruimte die we nodig hebben om ons als volwaardig mens en geaccepteerd kind van God te kunnen ontplooiën. Die ruimte houdt voor ons bijvoorbeeld in dat het binnen een christelijke gemeenschap als het Leger des Heils mogelijk moet zijn een relatie aan te gaan met iemand van ons eigen geslacht, zonder daarbij uitgesloten te worden van het heilssoldaatschap.'

'Wij hopen dat u genegen bent om, indien u in uw werk homoseksuele mensen tegenkomt, hen in de eerste plaats niet te veroordelen, maar naar hen te luisteren. In de tweede plaats menen wij dat zowel het Leger des Heils als direct betrokken lesbische

vrouwen, homo-mannen en hun ouders gediend zijn met een grotere openheid als het gaat om (homo-)seksualiteit.’

De tekst vindt zijn weg naar verschillende landelijke en regionale dagbladen en de Legerleiding moet zich daardoor opnieuw verantwoorden. De toenmalige chef-secretaris, kolonel Jan van Boven, legt de media keer op keer uit dat het Leger geen standpunt wil innemen totdat het IHK in Londen zich daarover heeft uitgesproken.

De open brief bereikt ook homoseksuele heilssoldaten. Onder hen blijkt draagvlak te bestaan om zich van onderaf te organiseren, wat binnen het hiërarchisch georganiseerde Leger des Heils een opmerkelijke ontwikkeling is. In oktober 1992 wordt er een ontmoetingsdag voor homoseksuele heilssoldaten en Legervrienden georganiseerd in de korpszaal van het Leger in Zwolle. Er komen vijftien mensen op af. Dat is een behoorlijke opkomst. Anderhalf jaar later komt het gezelschap opnieuw bijeen. Het motto van de bijeenkomst in korps Amersfoort luidt: ‘Wij geloven. Maar niet in een Leger zonder liefde!’ Ditmaal komen er twintig mensen. De werkgroep die de ontmoetingen organiseert noemt zich ‘de Roze Brigade van en voor homoseksuele heilssoldaten en Legervrienden’. De Legerleiding is niet gelukkig met het initiatief, maar wil het ook niet verbieden. Advertenties van de Roze Brigade in periodieken van het Leger worden geweigerd.

Toch lijkt de Legerleiding niet ongevoelig voor dit geluid. In 1993 installeert de commandant een subcommissie ‘Menselijke relaties’, een onderdeel van de Commissie Ethische en Maatschappelijke Vragen. De subcommissie telt zes leden (onder wie Elhorst en Alting), wordt geleid door kapitein Els Klarenbeek en heeft als doel: ‘acceptatie bevorderen van pluraliteit binnen het Leger des Heils ten aanzien van menselijke relaties en met name homofilie (waarbij tevens benadrukt dient te worden wat ons bindt)’. De commandant wil bovendien dat voorzitter Klarenbeek een beperkte notitie opstelt en gespreksmateriaal verzamelt ten behoeve van studiebijeenkomsten en andere ontmoetingen. De subcommissie gaat voortvarend te werk. Zij onderzoekt wat er in de Bijbel over homoseksualiteit wordt gezegd en hoe kerken en geloofsgemeenschappen met het thema omgaan. Zij peilt de mening van bijna driehonderd

korpsraadsleden, de leden van lokale korpsen met medezeggenschap. Verder doet zij onderzoek naar mogelijkheden voor het verbeteren van de pastorale zorg, de toerusting van officieren en het opzetten van steunpunten. Het lijvige rapport met aanbevelingen wordt in december 1994 aangeboden aan kolonel Piet Kerkhoven, dan chef-secretaris. De subcommissie wordt bedankt en ontbonden. In maart 1996 besteedt *Inter-Com*, een maandblad voor heilssoldaten en Legervrienden, in enkele kolommen aandacht aan het rapport.

In maart 1998 vraagt de Roze Brigade commandant Jan van Boven naar de stand van zaken. Verzoeken om een gesprek daarover worden stelselmatig door de Legerleiding genegeerd. De werkgroep concludeert dat met het advies van de subcommissie niets is gedaan. De Roze Brigade heft zichzelf op, gefrustreerd als gevolg van de situatie. Het rapport van de subcommissie ligt in een la op hoofdkwartier en zou jaren later in dagblad *Trouw* worden betiteld als 'een nog geheim advies over alternatieve relatievormen'.

In 1999 zegt luitenant-kolonel Wim van der Harst het volgende over hoe het Leger denkt over homoseksuele heilssoldaten:

'Ik ken geen situatie dat binnen het Leger wordt gevraagd: bent u een praktiserend homofiel of bent u dat niet? Dat vind ik onethisch om te vragen. Daar is ook geen aanleiding voor. Het gaat om het feit hoe gaan mensen met hun geardeheid om. Wij vinden dat mensen in de eerste plaats een eigen verantwoordelijkheid hebben hoe zij met hun leven omgaan' (radiodocumentaire De Heilssoldaat, NCRV 1999).

De huidige commandant van het Leger, commissioner Hans van Vliet, verklaart in dagblad *Trouw* in augustus 2003 dat een helder standpunt over homoseksualiteit – wat dat standpunt ook inhoudt – altijd tot problemen zal leiden.

'Als er iets binnen het Leger is veranderd, dan is dat het besef dat we zijn verrijkt door andersgeaarden. We gaan niet zeggen dat we voor of tegen zijn. De enige reden om niet met een helder standpunt te komen is dat het gigantische pijn teweegbrengt. Dat kan het evangelie nooit bedoelen. Die fricties waren er en blijven er. Uiterst rechts moet óók een plaats hebben binnen het Leger.'

Feitelijk steunt de kerkelijke top het aanvaarden van homoseksualiteit, maar dat wordt níet het formele standpunt van het Leger, aldus Van Vliet.

Vier jaar geleden, in 2007, heeft de hoogste baas van het Leger, generaal Shaw Clifton, zich nog eens onverkort negatief uitgelaten over homoseksuele heilssoldaten en -officieren:

‘Homoseksualiteit is in het licht van de bijbel onaanvaardbaar. Het huwelijk tussen man en vrouw is de juiste context om de seksualiteit te beleven’ (Generaal Shaw Clifton in *Der Bund*, 2007).

In april 2009 beleggen COC Nederland en COC Groningen/Drenthe een gesprek met de top van het Leger des Heils. Directe aanleiding is een pijnlijke confrontatie tussen enkele homoseksuele heilssoldaten in Noord-Oost Nederland en de Legerleiding. Twee mannelijke heilssoldaten willen hun burgerlijk huwelijk bevestigd zien met een dankdienst in het Leger. Hoewel homoseksualiteit in het korps gevoelig ligt, stemmen zowel de korpsraad, het plaatselijk bestuur, als de leidinggevende korpsofficier in met het verzoek van de twee. De uitnodigingen voor een feestelijke bijeenkomst kunnen de deur uit. Er wordt roet in het eten gegooid als de leidinggevende majoor tussentijds een andere aanstelling krijgt en wordt opgevolgd door een officier die zich resoluut tegen een dankdienst verzet. De zaak loopt hoog op.

‘Een dankdienst is niet toegestaan op grond van de internationale regelgeving, vastgelegd in de Orders en Reglementen. Helaas heb ik moeten constateren dat de majoor zich hieraan niet heeft gehouden. Derhalve was ik genooddaakt om een correctie toe te passen’ (Divisie-officier in correspondentie naar heilssoldaten).

Uiteindelijk wordt de geplande dankdienst afgeblazen. De mannen nemen tevergeefs contact op met de Legerleiding in Almere en wenden zich uiteindelijk tot COC Nederland en de Stichting Landelijk KoördinatiePunt groepen kerk en homoseksualiteit (LKP). Hun verhaal staat niet op zichzelf. Homoseksuele heilssoldaten blijken te zijn overgeleverd aan de willekeur van hun leidinggevendenden.